

در جستجوی شناخت مسائل آموزش و پرورش

معرفی مقاله

نوشته: احمد صافی

مقاله در جستجوی شناخت مسائل آموزش و پرورش تلاشی است منطقی در جهت شناخت هرچه دقیقتر و جامعتر مسائل آموزش و پرورش.

اگر باور داشته باشیم که بیش نیاز قطعی برخوردار علمی با هر موضوع و مشکلی، شناخت دقیق و همه‌جانبه آن می‌باشد، آنگاه ارزش چنین تلاشهایی بوضوح نمایان خواهد گشت. مقاله حاضر حاوی بخشهای متعددی تحت عناوین: مفهوم مسئله و اهمیت مسئله‌یابی در زندگی آدمی، لزوم شناخت مسائل آموزش و پرورش، منابع و مراجع شناخت مسائل آموزش و پرورش، رده‌بندی مسائل آموزش و پرورش و بالاخره روشهای بررسی و حل مسائل آموزش و پرورش می‌باشد. این مقاله توسط برادر احمد صافی عضو هیئت تحریریه فصلنامه تهیه گردیده و در اختیار فصلنامه قرار داده شده است. ضمن آرزوی توفیق برای این همکار گرامی، امید است تلاش ایشان به سهم خود در شناخت و حل مسائل آموزش و پرورش مؤثر افتد.

'فصلنامه'

مفهوم مسئله و اهمیت مسئله‌یابی در زندگی آدمی.

در نوشته‌های صاحب‌نظران، در گزارش‌های مسئولان سازمان‌های مختلف و در محاوره و گفتگوی روزمره مردم، کلمات مسئله و مسائل، مشکل و مشکلات، معضل و معضلات، دشوار و دشواریها، تنگنا و تنگناها و.... زیاد بکار می‌رود.
در فرهنگ لغت این کلمات با معانی زیر آمده است:

الف: مسئله و مسائل

— مسئله به معنی حاجت، نیاز، خواهش، درخواست

— مسئله به معنی، مطلب، مبحث، قضیه

— مسئله به معنی، سؤال ریاضی، سؤال‌های مربوط به احکام شرعی، گاه دشواریها را نیز

با عنوان مسئله یا مسائل ذکر کرده‌اند.

ب: مشکل و مشکلات

— مشکل به معنی دشوار، سخت (کاری مشکل)

— مشکل به معنی، سختی، دشواری

— مشکل به معنی، پیچیده و دشوار، معقد، مغلق

و مشکل‌گشایی را نیز به معنی حل مشکلات و آسان کردن کارها گفته‌اند.

— زکوی مغان رخ مگردان که آنجا فروشند مفتاح مشکل‌گشایی

— مشکل خویش بر پیر مغان بردم دوش کو به تأیید نظر حل معما می‌کرد

ج: معضل و معضلات

نیز به معنی: سخت، دشوار، مشکل و معضلات به معنی مشکلات بکار رفته است.

د: تنگنا و تنگناها

تنگنا را نیز، تنگی، ضیق، مضیق، سختی و فشار گفته‌اند.

دقت و تأمل در معانی لغات فوق مبین آن است که هر جا، خواسته یا حاجتی، مضیق،

سختی و فشاری و.... است مسئله یا مشکلی مطرح می‌گردد که باید برای حل آن چاره اندیشید.

اهمیت مسئله‌یابی و حل مسئله در زندگی، فردی و اجتماعی

آدمی در ارضاء نیازهای فطری، فعلیت دادن به امکانات بالقوه خود و در فرایند حرکت

استکمالی خویشتن معمولاً با مشکلات متعدد و پیچیده‌ای مواجه می‌گردد که می‌باید راه‌حل آنها را بیابد و برای سازگاری در موقعیتهای مختلف از مکانیسم‌های سازگاری استفاده نماید.

— بهره‌وری از مکانیزهای سازگاری نظیر بازتاب، غریزه، عادت برای مواجهه با مسائل کافی نیست و لذا آدمی می‌باید با بکارگیری قدرت تفکر، تعقل و هوش خویش به حل مشکلات فردی و اجتماعی خود اقدام نماید.

در روانشناسی، تفکر را به توانایی انسان برای حل مسئله و تفکر خلاق را به طرح مسائل نو، حل آنها و ارائه راه‌حل نوین برای مسائل موجود تعریف کرده‌اند. در این روش، هوش را معدل تواناییهای مختلف آدمی، قدرت یادگیری و توانایی بکار بردن معلومات در سازگار شدن با موقعیتهای بیسابقه و حل مشکلات جدید گفته‌اند.

در مورد منشاء ایجاد مشکلات در آدمی و در سازمانهای اجتماعی و آموزشی، دیدگاههای متعددی وجود دارد.

— از دیدگاه فیزیولوژی و زیستی:

هر مانعی که کوشش‌های طبیعی حیات را به مخاطره افکند، مشکل نام دارد.

از دیدگاه روانشناسی:

مسئله یا مشکل به انگیزه‌ای گفته می‌شود که شخص نمی‌تواند با پاسخهای آموخته‌اش آن انگیزه را ارضاء کند و وقتی متوجه وجود مسأله یا مشکلی می‌شویم که به حل آن نیاز داریم^۲.

— از دیدگاه مددکاری اجتماعی:

مشکل یا مسئله^۳ پدیده‌ای را گویند که روی کارکرد اجتماعی فرد یا گروه و یا جامعه اثر می‌گذارد و یا از آن متأثر می‌شود.

— از دیدگاه مشاوره:

گفته می‌شود که هر فرد با خود و دنیای پیرامون خود پیوندهایی دارد. اگر پدیده‌ای این پیوند را بهم بزند، مشکلی برای فرد ایجاد می‌شود.

— از دیدگاه جامعه‌شناسی:

گفته می‌شود که هر جامعه‌ای براساس موازین خود، تعادل نسبی دارد که پیوند اجتماعی مردم را برای ادامه زندگی حفظ کند. اگر پدیده‌ای رخ نماید که این پیوند را مستزلزل سازد،

مشکلی برای تعادل جامعه ایجاد می‌شود و به آن پدیده یک مسأله اجتماعی گفته می‌شود.^۴ هر سازمان اجتماعی و آموزشی نظیر خانواده، مدرسه و دانشگاه در ارتباط با دیگر سازمانها و در ارتباط با کل جامعه از یک سو و افراد، از سوی دیگر، اهداف و وظایفی دارد که با تعادل نسبی در جهت تحقق آنها حرکتی پویا دارد. و لذا اگر عواملی موجب گردند که این تعادل دستخوش اختلال شود، به آن مشکل سازمانی گفته می‌شود.

پس می‌توان گفت که مسئله یا مشکل:

پدیده‌ای را گویند که بر کارکرد فردی - اجتماعی شخص، بر کارکرد گروه و یا یک جامعه معین اثر می‌گذارد یا از آن متأثر می‌شود.^۵

بنابراین آدمی در دوران حیات و در جهت رشد و کمال ابعاد وجود خود و برقراری سازگاری و تعادل لازم با موقعیتهای می‌باید قادر شود به حل مسئله یا مسائل پردازد و بر موانع یا مشکلاتی که بر سر راه رسیدن به اهداف مورد نظر دارد غلبه کند.

بر این مواجهه و پیروزی بر معضلات باید مجهز به سلاحهای دانش، مهارت و تجربه شد و در این راه از موهبت آموزش و پرورش حداکثر بهره را گرفت.

لزوم شناخت مسائل آموزش و پرورش

آدمی، از بدایع عالم خلقت است. بلکه از بدیع‌ترین مخلوقات این عالم است که در فطرت، کمال وی از وجودش متأخر افتاده است و برای تحقق کمال و رشد شخصیت و «شدن» خود نیازمند تعلیم و تربیت است.

تعلیم و تربیتی که به وی قدرت‌رهایی از زندانهای طبیعت و تاریخ و جامعه بیه‌سره خویشتن دهد و گوهر وجودی وی و استعدادهای خدادادیش را متحقق سازد.

اهمیت این امر تا آن حد است که هنر آموختن و رشد دادن انسان را از بدایع بشری و از جمله:

دشوارترین، ظریف‌ترین، حساس‌ترین و پرثمرترین کارهای آدمی گفته‌اند.

و یکی از فلاسفه مهم جهان^۶ مسئله «تعلیم و تربیت» را از مهمترین و دشوارترین مسئله مبتلا به انسان می‌داند و لذا:

نظامهای آموزش و پرورش و دست‌اندرکاران آنها یکی از پرمسئولیت‌ترین، دشوارترین وظایف را در جامعه بر عهده دارند.

نظام آموزش و پرورش، الگوی کلیه نهادها، مؤسسات و سازمانهای رسمی جامعه است و لذا با رشد و توسعه جامعه در ابعاد اخلاقی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی جامعه پیوندی ناگسستنی دارد.

مسئله تعلیم و تربیت در عین ضرورت، یک فن ظریف و تخصصی با ابهام و پیچیدگیهای بسیار است. و در عین حال پردامنه و وقت گیر که همکاری نهادهای مختلف، افراد متعدد و همه فعالیت‌های مربوطه را می‌طلبد بویژه آنکه نتایج قطعی و نهایی حاصله از فرایند تعلیم و تربیت نسبتاً دیر آشکار می‌گردد و آثار مترتب بر آن خاصیت تراکمی دارد.

نقش و رسالت سازمانهای آموزش و پرورش در دنیای امروز تا آن حد است که جوامع مختلف انتظار دارند با این نهاد عظیم، به همه نیازهای معنوی و مادی آن، پاسخ مثبت دهد. و به عنوان یک مکانیسم اصلی، تحقق نیازهای فردی و اجتماعی را ممکن سازد. نمره آموزش و پرورش توأم با برنامه‌ریزیها و سازماندهی‌های مطلوب و مناسب و سرپرستیهای ماهر و مخلص، تبدیل انسان خام به انسانهای خلاق، بالنده، رشد یافته، برکشیده، تزکیه شده، متعادل، قیمتی و کمال یافته است.

به لحاظ همگانی، همیشگی و همه جایی بودن آموزش و پرورش طبعاً مسائلی را با خود دارد که شناخت آنها بویژه برای دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت یک ضرورت است و رفع موانع و فراهم کردن و تسهیل جریان آموزش و پرورش و رشد کودکان و نوجوانان و جوانان بویژه در جامعه مایک وظیفه الهی، انسانی و سازمانی خواهد بود.

منابع و مراجع شناخت مسائل آموزش و پرورش

از آنجا که مسائل آموزش و پرورش به مرور زمان پدید می‌آیند و به تدریج شکل می‌گیرند، می‌باید در مرحله آگاهی و شناخت آنها بیشتر از منابع و مراجعی کمک گرفت که ضعف‌ها و تنگناها را عملاً احساس و لمس نموده، و با مشکلات برخورد مستقیم داشته‌اند و لذا: در فرایند آموزش و پرورش و در ارتباط با این نهاد مهم اجتماعی، گروه‌های متعددی می‌توانند اظهار نظر نمایند و توجه به دیدگاهها، نوشته‌ها، تحقیقات و تجارب آنان بسیار مفید بنظر می‌رسد.

این منابع و مراجع متعددی که به چند مورد اساسی اشاره می‌شود.

۱ - اظهار نظرها و تجارب کارگزاران و مسئولان آموزش و پرورش و مدیران جامعه

این گروه به لحاظ داشتن مسئولیت و تماس رودر رو با جریان آموزش و پرورش و منابع انسانی و مادی آن، می‌توانند آزموده و تجارب ارزنده خود را ناشی از تنگناها، کمبودها و علل و ریشه‌های آن ارائه دهند.

مسائل را از هم یاز شناسند، آنها را دسته‌بندی کنند و راه‌حلهای عملی و واقعی و سازنده‌ای را مطرح نمایند.

۲ - معلمان، مدیران و راهنمایان و مشاوران آموزشی و پرورشی

این گروه که معمولاً بدنه اصلی آموزش و پرورش را تشکیل می‌دهند و در خط مقدم جبهه، به امر آموزش و پرورش کودکان، نوجوانان و جوانان می‌پردازند، منابع ارزنده‌ای هستند که در مسئله‌یابی و حل مسائل تعلیم و تربیت باید از دیدگاهها، و تجارب آنان حداکثر استفاده نمود.

این عده در کلاس درس و در محیط مدرسه از یک سو با برنامه‌ها، روشهای اجرایی و امر تدریس و تربیت دانش‌آموزان در ارتباط بوده و از سوی دیگر با واکنشها و تأثرات کودکان و نوجوانان در قبال فعالیتهای مختلف آموزش و پرورش مواجه هستند بنابراین: تجارب حاصله از این تأثیر و برخوردها در مدارس و محیط‌های تربیتی فرصتی است مناسب تا معلمان، مدیران و سایر کارکنان آموزشی را به دشواریهای ناشی از برنامه‌ها، روشها، وسائل کار و... واقف ساخته و راه‌حلهای مناسب ارائه دهند و لذا این دسته منبعی پرثمر و موفق برای شناخت مسائل آموزش و پرورش خواهند بود.

۳ - کارشناسان و صاحب‌نظران آموزش و پرورش جامعه

بهره‌وری از تجارب کسانی که دور از تعصب‌های شغلی هستند و ادراک صحیحی از اصول، اهداف و مقاصد آموزشی دارند کمک شایانی به شناخت مسائل آموزش و پرورش خواهد بود. بویژه آنکه:

این گروه بر اثر اطلاعات گسترده‌ای که دارند قادرند با استفاده از روشهای علمی به تحلیل مسائل و داوری صحیح پرداخته و راه‌حلهای ارزنده‌ای را مطرح سازند.

۴ - فراگیران

از آنجا که محور و مرکز اصلی تعلیم و تربیت فراگیران و متعلمانند و همه کوششها و تلاشهای گسترده آموزشی و پرورشی در جهت تسهیل سیر حرکت کمالی و «دانا شدن و توانا شدن» آنان انجام می‌گیرد می‌باید از اظهار نظرها و دیدگاههای این گروه در شناخت و تبیین مسائل آموزش و پرورش سود جست بویژه آنکه:

تحلیل خصایص محصول یا بازده هر دوره از دوره‌های آموزشی از زوایا و ابعاد رشد عقلانی، اجتماعی، اخلاقی، جسمانی، عاطفی، کمکی شایان به شناخت موارد قوت و ضعف جریان آموزش و پرورش خواهد کرد.

۵ - گزارشها، ارزشیابیها و پژوهشهای مختلف

گزارشهای حاصله از نظارت بر فرایند تعلیم و تربیت و ارزشیابی مستمر از تلاشهای عمدی و هدفدار از منابع مهم شناسایی معضلات و کمبودهای آموزش و پرورش است. وجود طرحهای تحقیقی و بهره‌گیری از روشهای علمی در اجرای طرحها بعنوان مهمترین منبع معتبر و مطمئن برای شناخت موفقیتها یا ناکامیها و شکستهای طرحهای آموزشی و کم‌ثمری آنها می‌باید مورد توجه اساسی قرار گیرد:

بررسیها و پژوهشهای انجام شده توسط دانشجویان بویژه رشته‌های علوم تربیتی و روانشناسی در سطوح کارشناسی ارشد و دکترا و پایان‌نامه‌های آنان از جمله، منابع مؤثر و موثق شناخت مسائل آموزش و پرورش می‌تواند دست اندرکاران تعلیم و تربیت را بکار آید.

۶ - کنفرانسها، سمینارهای علمی و تربیتی در سطح ملی و بین‌المللی

مسائل مطروحه در سمینارها، سمپوزیم‌ها و گزارشهای افراد یا هیئت‌های شرکت‌کننده در کمیته‌های مختلف و توصیه‌نامه‌های سمینارهای آموزشی و پرورشی در مقیاس منطقه‌ای، کشوری و جهانی می‌تواند بعنوان منبعی مفید برای شناخت مسائل آموزش و پرورش، تبادل تجارب تلقی شود و هم‌وسيله این برای استفاده از حاصل بحثها و مشورتها برای حل یا کاهش مسائل موجود و برنامه‌ریزیهای آیند.

۷ - رسانه‌های گروهی و وسائل ارتباط جمعی

گفته شد که نهاد آموزش و پرورش به لحاظ فراگیری و استمراری که دارد با اکثریت قریب به اتفاق خانواده‌ها در ارتباط است و هریک از خانواده‌ها در هر سمت، نقش و شغل و موقعیتی که باشند به نوعی با برنامه‌ها و منابع انسانی و روشهای اجرای آموزش و پرورش مرتبط خواهند بود و لذا:

آگاهی از دیدگاههای آنان و تکیه بر نظرهای مشترک مردم از جمله منابع مفید و مؤثر در شناخت مسائل آموزش و پرورش می‌تواند باشد. رسانه‌های گروهی و وسائل ارتباط جمعی با توجه به نقش و رسالتی که در هر جامعه دارند طبعاً می‌باید از باورهای همگانی متأثر شوند و نظرهای مردم را با تحلیل‌های کارشناسی به صورت انتقادی یا تأییدی ارائه نمایند و از این طریق به ایفای نقش خود در رشد افکار عمومی و هشیاری در شناخت مسائل آموزش و پرورش مبادرت ورزند.

بنابر این با نفوذ و گستردگی که هم‌اکنون وسائل ارتباط جمعی دارند می‌توانند از طریق ارتباط مؤثر با اقشار مختلف جامعه، اطلاعات و باورهای آنان را دریافت و به کمک صاحب‌نظران

از طریق تحلیل داده‌ها و دریافته‌ها به ارائه راه‌حلهای مناسب در جهت رفع تنگنایهای آموزش و پرورش اقدام نمایند.

۸- سازمانها و مراجعی که تربیت یافتگان دستگاه تعلیم و تربیت را جذب نموده و به خدمت می‌گیرند.

از آنجا که جامعه، کارفرمای تعلیم و تربیت است و سازمانهای متعدد اجتماعی در جذب و بکارگیری محصول دستگاه تعلیم و تربیت نقش عمده‌ای دارند باید به دیدگاهها و اظهارنظرهای این سازمانها اعتبار و اهمیت زیادی داد.

کم توجهی و یا بی‌توجهی به نیازهای جامعه و نیروی انسانی مناسب هر یک از سازمانهای اجتماعی به‌هنگام انتقال عناصر فرهنگی به نسل نوخاسته و تعلیم و تربیت انسان، موجب ایجاد دوگانگی آشکار بین مدرسه و جامعه می‌گردد.

این دوگانگی ضایعات غیرقابل جبران انسانی، مالی و روانی و اخلاقی به دنبال داشته و حاصل آن را می‌توان بصورت بی‌اعتقادی نوجوانان و جوانان به امر تعلیم و تربیت و لجام گسیختگی، بی‌هدفی و بیکاری مشاهده نمود.

و لذا توجه به نظرات سازمانهای مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در مورد کارایی این نیروهای انسانی تربیت شده و ابعاد رشد آنان، وقوف بیشتر به مسائل تعلیم و تربیت را ممکن ساخته و می‌تواند بعنوان منبع مؤثر و سازنده و برخاسته از واقعیت‌های اجتماعی مورد توجه قرار گیرد.

رده‌بندی مسائل آموزش و پرورش

در یک نگرش سیستمی، نظام آموزش و پرورش هر جامعه، تحت تأثیر عوامل متعدد برون سازمانی و درون سازمانی قرار دارد که این عوامل در ایجاد مشکلات آموزش و پرورش و یا کاهش آنها دخالت مؤثر دارند.

در این نگرش همه عناصر و عوامل آموزشی در ارتباط با هم و به صورت یک کل مورد توجهند و در هم مؤثر و از هم متأثر و لذا:

دشواریها و معضلات آموزش و پرورش هم متنوع و متعددند و به هم مرتبط و هر یک ممکن است بنحوی از دیگری متأثر باشد.

برای بررسی این مسائل متعدد ناگزیر باید به رده‌بندی یا طبقه‌بندی آنها پرداخت و این امر بدان معنی نیست که هر مسأله به صورت انتزاعی و جدا یا فارغ از مسائل دیگر قابل طرح و تجزیه و تحلیل و یا اصلاح و درمان است و لذا رده‌بندی مسائل صرفاً برای تعیین و تشخیص

اهم رده‌بندی

۱ - رده‌بندی مسائل از نظر ارتباط با اهداف آموزش و پرورش
اهداف آموزش و پرورش در سطوح و درجات مختلف مطرح است نظیر:
اهداف غایی و آرمانی، اهداف کلی، اهداف دوره‌های مختلف تحصیلی، اهداف جزئی و
اهداف رفتاری.

مسائل اهداف کلی و یا مقطعی نیز می‌تواند از ابعاد بدنی، عاطفی، روانی، اجتماعی،
اقتصادی، اخلاقی و فرهنگی مورد بررسی قرار گیرد.

۲ - رده‌بندی مسائل در دو گروه مسائل بنیادی و اجرایی

۳ - رده‌بندی مسائل از لحاظ:

الف: مسائل نظری

ب: مسائل اداری

ج: مسائل اجرایی

د: مسائل متفرقه

۴ - رده‌بندی مسائل از نظر نتیجه، بازده و محصول تعلیم و تربیت

۵ - رده‌بندی مسائل در ارتباط با دوره‌های تحصیلی نظیر مسائل آموزش و پرورش

- دوره پیش دبستانی

- دوره ابتدایی (دبستانی)

- دوره راهنمایی تحصیلی *پوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*

- دوره آموزش متوسطه عمومی *پال جامع علوم انسانی*

- دوره آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای

- مراکز تربیت معلم و تربیت دبیر

- دوره آموزش عالی

- دوره‌های آموزش و پرورش دانش‌آموزان استثنائی

۶ - رده‌بندی مسائل در ارتباط با

- مدیریت و شیوه اداری آموزش و پرورش کشور

- تشکیلات اداری و سازماندهی

- نظام آموزشی و ساختار آن

۷ - رده‌بندی مسائل از دیدگاه کمیّت و کیفیت تحت عناوین

«مسائل کمی و کیفی»

۸- رده‌بندی مسائل در ارتباط با عناصر و ارکان آموزش و پرورش نظیر مسائل مربوط به:

— فراگیران (کودکان، نوجوانان، جوانان و بزرگسالان)

— معلمان دوره‌های مختلف تحصیلی

— برنامه‌های آموزشی و پرورشی و کتابهای درسی

— روشهای آموزشی

— امتحان و ارزشیابی

۹- رده‌بندی مسائل با نگرش سیستمی به آموزش و پرورش در دو گروه

— مسائل برون سازمانی

— مسائل درون سازمانی

روشهای بررسی و حل مسایل آموزش و پرورش

گفته شد که افراد و سازمانهای اجتماعی (آموزشی) به دلایلی با مسئله یا مسائل متعددی مواجه می‌شوند که باید خود را برای مواجهه، ادراک و غلبه بر آنها مهیا سازند و از روشهای مناسب برای حل مسائل استفاده نمایند.

حل مسئله را نیز «فرایندی» می‌دانند که برای کشف توالی و تربیت صحیح راههایی که به یک هدف یا یک راه‌حل منتهی می‌شود مورد توجه قرار می‌گیرد^۷

در حل هر مسئله از مسائل آموزشی می‌توان از مراحل زیر بهره گرفت.

۱- مشخص کردن مسئله

۲- حدس زدن یا مشخص کردن علل مسئله

۳- در نظر گرفتن راه‌حلهای ممکن

۴- انتخاب بهترین راه‌حل

۵- اجرای راه‌حل انتخابی و نتیجه‌گیری^۸

امروزه استفاده از نگرش سیستمی در حل مسائل آموزش و پرورش و عنایت به مراحل فوق را تأکید می‌نمایند و هر مسئله از مسائل آموزش و پرورش را در ارتباط با سایر مسائل مورد تحلیل قرار می‌دهند.

بهره‌گیری از روش بالینی را که امروزه در پزشکی مصطلح و معمول است راه مناسب و زودرسی به شناخت مسائل آموزش و پرورش می‌دانند زیرا در این روش ابتدا به تجزیه و تحلیل مشکلات بیمار می‌پردازند و با استفاده از تکنیک‌ها و ابزار مختلف و آزمایشهای لازم به تشخیص درد یا مشکل بیمار مبادرت می‌ورزند سپس به جوانب دیگر حال مریض به دقت توجه

می‌کنند.

و مشکلات جسمانی و بیماریهای دیگر او را مدنظر قرار می‌دهند و حتی گاه قبل از تجویز دارو، به تقویت بیمار به صور گوناگون می‌پردازند. آنگاه دارویی را تجویز می‌کنند که هم درمان‌کننده است و هم با مجموعه حالات مزاجی بیمار و مقتضای حال عمومی وی مناسبت دارد.

بنابر این دو مرحله متمایز تشخیص و درمان با نگرشی سیستمی قابل ملاحظه است. و در مرحله تشخیص از انواع فنون و ابزار و روشها نظیر مشاهده، معالجه، آزمایش، عکسبرداری و... استفاده می‌شود.

دستگاه تعلیم و تربیت یک جامعه نیز ممکن است به بیماریها و دردهای متعدد و متنوعی مبتلا شده باشد و لذا درمان قطعی هر عارضه و مسئله مستلزم تهیه فهرست کامل «تنگناها» تجزیه و تحلیل موقعیتها «سبب‌شناسی، ناهنجاریها، پیش‌بینی راه‌حلهای مناسب و سرانجام اجرای آنهاست.» از آنجا که تنگناهای متعدد در آموزش و پرورش ما از یک طرف و توقعات مردم از سوی دیگر طیفی وسیع یافته است، حل مسائل آموزش و پرورش از عهدهٔ عده‌ای یا سازمانهایی محدود بر نمی‌آید و شرکت فعالانه مردم جامعه و نهادهای مهمی چون خانواده، مدرسه، دانشگاه، وسایل ارتباط جمعی، سازمانهای اداری و صنعتی و... را با نگرشی جهادگونه می‌طلبد.

امید آنکه ریشه‌یابی مسائل آموزش و پرورش و ارائه راه‌حلهای مناسب بیش از پیش مدنظر همهٔ دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت جامعهٔ ما قرار گیرد و تسویق حاصل شود تا در فرصتهای مناسب به ذکر برخی از مسائل اساسی آموزش و پرورش و راه‌حلهای ممکن و عملی بپردازیم.

انشاءالله

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

زیرنویسها:

- ۱ - معین دکتر محمد، فرهنگ فارسی.
- ۲ - شعاری نژاد علی اکبر، نقش فعالیت‌های فوق برنامه در تربیت نوجوانان ص ۲۷
- ۳ - مبانی مشکل‌شناسی، مهدی ضوابطی، ص ۱۷
- ۴ و ۵ - مبانی مشکل‌شناسی، آقای مهدی ضوابطی، ص ۱۸
- ۶ - کانت، تعلیم و تربیت و مراحل آن، غلامحسین شکوهی
- ۷ و ۸ - صفوی، امان الله، کلیات فنون و روشهای تدریس ص ۹۶ و ۹۸

منابع:

- بهزار پور آهن، بررسی اساسی‌ترین مشکلات آموزش و پرورش ایران، تیرماه ۱۳۶۷ دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- حبیبی، فتح الله: مشکلات تعلیم و تربیت ۱۳۵۳.
- دانشمند، نشریه ویژه‌نامه آموزش و پرورش شهریور ۱۳۶۶.
- ژان توما، مسائل جهانی آموزش و پرورش، ترجمه احمد آقازاده، مرکز نشر دانشگاهی ۱۳۶۳.
- شکوهی، غلامحسین. مسائل آموزش و پرورش ایران.
- شکوهی، غلامحسین. تعلیم و تربیت و مراحل آن.
- صافی، احمد. مدیریت و برنامه‌ریزی در آموزش و پرورش ۱۳۶۸.
- صافی، احمد. مدیریت و برنامه‌ریزی در آموزش و پرورش ۱۳۶۸.
- صفوی، امان الله. کلیات روشها و فنون تدریس، دفتر تحقیقات و برنامه‌ریزی درسی و تألیف ۱۳۶۸.
- ضوابطی، مهدی. مبانی مشکل‌شناسی (کودکی و نوجوانی) انتشارات نشر فردا. مهر ۱۳۶۵.
- فصلنامه تعلیم و تربیت شماره یک سال ۱۳۶۴، از انتشارات سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش.
- معیری، محمدطاهر. مسائل آموزش و پرورش. مؤسسه انتشارات امیرکبیر تهران ۱۳۶۴.